

GER

81

September 2012

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 81

23. årgang – september 2012

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, august, november.

Redaktion:

Rolf Gilberg (ansvarshav.)
Jan Koed – jk@cadaid.dk
Bulgan Njama

Tryk: One Way Tryk a/s

Oplag: 250 eks.

Oplysninger om adresseændringer og evt. leveringsproblemer meddeles til kassereren.

Formål:

- (a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
- (b) at udgive skrifter om mongolerne,
- (c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
- (d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
- (e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlem:**

HKH Kronprins Frederik

Bestyrelse:

Ann Fenger Benwell (sup.)
Anita Garbers
Rolf Gilberg (formand)
Søren Haslund-Christensen
Lars Højer
Jan Koed (kasserer)
Bulgan Njama
Morten Axel Pedersen (sup.)
Leif F. Petersen
Henrik Bo Thrane (sekretær)

Internet:

www.danskmongolskselskab.dk

Girokonto: (1551) 784-1582

SWIFT-BIC: DABADKKK

IBAN: DK26 3000 0007 8415 82

Adresse: se under kasserer

Selskabets adresser:

Sekretær: Henrik Bo Thrane
Carl Møllers Allé 33
2860 Søborg
tel: 3966 9497
hbthrane@pc.dk

Kasserer: Jan Koed

Clara Pontoppidans Vej 41

2500 Valby

tel: 3322 3728

fax: 3322 3726

email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:

Bulgan Njama

Fuglebo 2

2000 Frederiksberg

tel: 3833 2106

email: njambu@hotmail.com

I Mongoliet:

dmcenter@magicnet.mn

Medlemskab:

Kontingent:

175 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.

275 kr. for husstandsmedlemskab.

600 kr. for firmamedlemskab.

Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Henvendelse om medlemskab rettes til kassereren.

Den unge reklamefotograf Rasmus Degnbol boede i fire uger hos Tsaatan-folket i Mongoliets skovområder mod nord. Livet som rensdyrnomade konfronterede ham med livets store spørgsmål, der ændrede hans syn på livet hjemme i den travle hverdag. Hans flot illustrerede bog, Rensdyrfolket i Øst, giver et levende indtryk af et nøjsomt folk i nærkontakt med naturkræfterne. Læs side 15.

Indhold

Bedre sent end aldrig - II	3
Portræt af mongolsk samtidskunstner	12
Rensdyrfolket i Øst	15
Musik fra Asiens centrum	18
Sneleopardens land	22
Aktuelt	24
Parlamentsvalget 2012	24
5 olympiske medaljer	25
Solcellestrøm fra Gobi	26
Kinesisk mur genopdaget	26
Mange mongoler besøgte Danmark	27
DMS nyt	28

Bedre sent end aldrig - II

Dette er beretningen om verdens længste hestevæddeløb over de mongolske stepper »Mongol Derby 2009«. Løbet havde dansk deltagelse af den skotskfødte rytter John Munro. I tre dele fortæller han om sine mange oplevelser i det spektakulære væddeløb. Anden del handler om starten på løbet og de udfordringer, der møder deltagerne.

Næste morgen var det selve »dagen«. Den første udfordring bestod i at tage alt vores tøj på, hænke op i sadlen med alle saddeltaskerne og gå over for at blive vejjet. Jeg vidste, at jeg havde omkring 1½ kilo mere end den tilladte maksimumsvægt på 104 kilo. Problemet var min sækkepibe.

Dave Coddington var en høj fyr, der også var klar over, at han havde et problem. Reglerne var sådan set enkle nok: hvis man vejede mere end det tilladte, kunne man ikke deltage i løbet. Arrangøren hed Ants og var fra England. Hun havde et hjerte af guld (hun begyndte næsten at græde, da nogen forsøgte at trampe en mus ihjel, der løb gennem teltet, da vi fik vores instruktioner), men hun var samtidig i besiddelse af en lærerindes strenghed, når det handlede om, hvad vi måtte og ikke måtte.

Dér sad Ants foran badevægten i ophøjet ensomhed. Nogen havde dagen før opdaget, at hvis man lagde al sin vægt over på højre ben, gik skalaen ned med omkring et halvt

kilo. Det var min eneste chance for ikke at komme ud i at skulle vælge mellem at efterlade min sækkepibe eller mit enmandstelt.

Så meget forsigtigt, for at holde balancen med en sadel i armene, lagde jeg mest mulig vægt over på min højre fod, mens jeg passede på ikke at flytte den venstre. Stadig 105 kilo, pokkers! Jeg knælede og bad af hensyn til de bikulturelle globale relationer mellem to bjergrige lande og deres folk indtrængende Ants om at få en dispensation på 1 kg. Jeg kunne endda garantere, at jeg mindst ville have tabt dette ene kilo ved løbets afslutning. Den indtrængende bøn blev hørt og dispensationen givet.

Da alle var indvejede, gik vi over til hestene, lagde sadlerne på dem og ordnede oppakningen. Der syntes at være et stort antal mongolske hjælpere og tilskuere, og jeg kunne se på deres muntre ansigter, at de enten troede vi var fuldstændigt gale, eller at halvdelen af os aldrig ville nå frem til den første post – eller måske snarere begge dele.

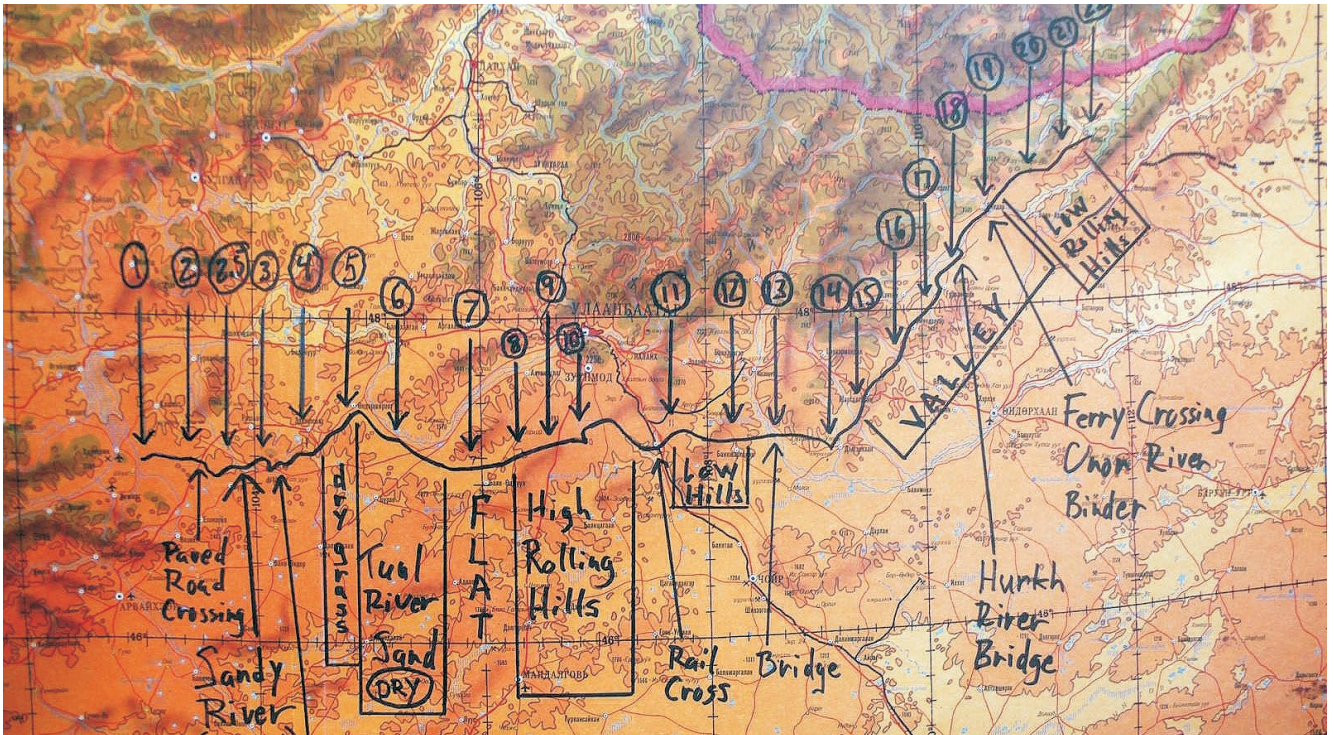
Der var en del tumult, da adskillige heste kategorisk afviste at få en underligt lugtende, fremmed sadel m.m. løftet op på ryggen. Og da den sidste del af den ukendte oppakning skulle på plads, begyndte cirkusset.

Tre ryttere fik hurtigt deres første erfaring med mongolsk rodeo og styrtede til jorden, blandt andre Charles van Wyk, en sydafrikansk arkitekt og erfaren langdistancerytter, som jeg helt klart havde indtryk af vidste, hvad han var gået ind til – måske mere end nogen af os andre. Det styrkede min selvtillid.

Da jeg en sidste gang rykkede i min splinternye sadelgjord for at stramme den til, sprang spændet af. Det var ikke gavnligt for min selvtillid, men jeg havde heldigvis medtaget en reservegjord, som jeg skiftede til.

Så efter en hel del almindelig forvirring var alle 26 ryttere kommet op på deres hest, og til lyden af en messen fra en gruppe buddhistmunke, som var dukket op for muligvis at holde onde ånder væk (forhåbentligvis også fra hestene) og velsigne

os på rejsen, formerede vi en lang startopstilling, og efter et par minutter var vi af sted i galop.

Jeg kunne allerede nu se, at flere af rytterne måtte imødesee et påtrængende behov for at justere deres saddeltasker, som hoppede faretruende op og ned. Og min sækkepibe, som jeg opbevarede i en paksæk, fastspændt på toppen af min bagerste saddeltaske, syntes også at have fået sin egen vilje. Men bortset fra daskeriet syntes alt at blive på sin plads, og man kunne mærke den muntre stemning, da vi gungrede ud over steppen i samlet flok.

Langsomt blev vi ligesom delt op i mindre grupper, og efter de første 10-15 minutter blev farten sat ned til skridtgang. Dave og jeg enedes om at holde sammen og danne kernen i »Team-sidst-men-ikke-mindst« (TSMIM). Vi holdt os derfor tro mod betegnelsen i baggrunden sammen med omkring fire andre ryttere. To af dem havde allerede erklæret, at de ønskede at ride sammen med os, nemlig Sas fra Sydafrika og Holly fra England.

Den første times tid havde vi ikke behov for at bruge vores GPS. Terrænet var temmelig fladt, og vi behøvede kun at følge støvskyen fra frontløberne, som langsomt men sikkert øgede deres forspring. Det var nu jeg forstod, at der faktisk var flere på holdet, der opfattede arrangementet som værende et seriøst væddeløb.

Den hingst, jeg havde valgt, levede igen op til alle mine forventninger. Jeg kunne mærke energien i ham, ikke aggressiv, men hvis man bad ham om det, gav han alt i sig. I løbet af den første time stødte jeg på mit første murmeldyrhul: hesten snublede på et af sine forben, men genvandt balancen i løbet af sekunder.

Det var en nyttig advarsel, og jeg var taknemmelig for, at Sukh (ejereren) havde vist mig, hvordan man holder et fast greb i tømme med den ene hånd placeret temmelig højt oppe ved hestens hals, mens man holder den anden ende løst i den anden hånd. Så når hesten snublede, kunne jeg give den mas-

ser af løs tømme for at genvinde balancen. Ikke desto mindre var det en smule nervepirrende, at det var sket i fuld galop allerede i løbet af den første time af det, der skulle være en længerevarende rejse.

Første etape

De første par timer var terrænet temmelig kedeligt bortset fra et stort vandhul, hvor der sandsynligvis opholdt sig 40-50 løse heste. Det var vores første møde med en stor hjord, der var ejet af nogen, men som fik lov at løbe frit omkring. Da vi derefter nåede op på en bakked top, blev vi pludseligt overvældet af et fantastisk syn, som om hele Mongoliet lå foran os. Det så ud til at blive ved i det uendelige.

Jeg har oplevet mange isolerede og åbne områder i verden, ikke mindst i mit fædreland Skotland. Men det her var noget ekstraordinært. Jeg kan beskrive det som rum, der syntes at fortsætte i det uendelige, bakke og bjergkæde, den ene efter den anden.

»De skøre udlændinge ved vist ikke, hvad de går ind til.«

Efter blunden gik jeg over for at udvælge en hest, men blev trukket til side af lejrens leder, som pegede på en bestemt hest. En af de mongolske dyrlæger oversatte, at det var en god hest, og at den var blevet reserveret specielt til mig. Det viste sig, at Sukh havde haft en finger med i spillet og havde sendt en besked videre om, at de skulle reservere en god hest til mig.

Denne forskelsbehandling til min fordel fortsatte de følgende 2 dage (5 etaper) af løbet, formodentlig mens vi befandt os i det område, hvor Sukh havde indflydelse. Dog var det kun to af de andre heste af i alt 25, som var på højde med den første hingsts kraft og udholdenhed.

Tapre Carina

På løbets anden etape mødte vi tre af de andre ryttere til fods. Det viste sig, at Carina Oliver fra Skotland ikke havde været særlig heldig, idet hun var faldet af hesten to gange, den ene gang fordi hesten var blevet fældet af et murmeldyrhul.

Man kunne se, at hun havde det skidt, og to af de andre ryttere var stoppet op for at hjælpe hende. Hendes egen gruppe, hendes kusine fra New Zealand og en anden pige, var fortsat og havde efterladt hende med de to engelske ryttere. Hun havde ondt, men kunne stå op, og det lykkedes for os at få hende op på hesten igen. Heldigvis var vi ikke langt fra den næste gerlejr, så vi var i stand til i rolig skridtgang at nå frem til lejren inden aften.

Da vi nåede frem, fik dyrlægerne radiokontakt til lægeholdet for at få dem til at komme og tilse Carina, som havde voldsomme smerter. Da vi heldigvis stadig var i begyndelsen af løbet, var lægerne ikke så langt væk. Det viste sig, at hun blandt andet havde fået trykket rib-

Vi nåede den første mellemler efter ca. 4 timer i sadlen uden nogen problemer og i højt humør. Der var Harry, dyrlægen, med stetoskopet klar til at måle hestenes puls, da vi ankom efter 10 minutter.

Vi afsadde hestene og gik over for at få noget at spise, en slags fårekødssuppe, noget som vi skulle komme til at spise en masse af de følgende 12 dage og en del af det mongolske køkken, jeg faktisk kom til at holde af, fordi det mindede mig om en krydsning mellem irsk

gryderet og skotsk kødssuppe. Det blev serveret sammen med en skål, der indeholdt hvad jeg kun kan beskrive som en blanding af mælk og meget mild the, varm, vandig og sød, egentlig temmelig forfriskende.

Derefter lagde jeg mig fladt ned på jorden i omkring 20 minutter, hvilket jeg også tror Dave gjorde. De andre var dog ivrige efter at komme videre, så vi blev enige om at møde dem i næste lejr om aftenen.

Charles (den senere vinder af hele løbet) rammer jorden - et forvarsel til os andre om, hvad der var i vente.

Ud over stepperne.

benene temmelig voldsomt og pådraget sig en stiv nakke, men heldigvis var der ikke tegn på, at noget var brækket.

Det som hun var mest oprevet over var dog, at hendes kusine end ikke havde overvejet at vente på hende ved lejren og var fortsat, kort sagt havde ladet hende i stikken. Nå, det lykkedes den »gamle« i »Team-sidst-men-ikke-mindst« (TSMIM) at muntre hende lidt op og forsikre hende om, at vi ikke havde travlt, så hun var velkommen til at ride med os, hvis hun havde lyst til det næste morgen.

De andre, oprindelige medlemmer af TSMIM, var taget af sted mod næste lejr – de var blevet ramt af konkurrencefeberen – men det gode var, at Sas havde efterladt sin whiskyflaske hos os.

Næste morgen havde Carina det nærmest endnu værre, og da vi, de uskadede, følte os noget stive i kroppen, kan man kun gisne om, hvor dårligt hun havde det. Men hun var fast besluttet på at fortsætte, så af sted gik det, tilmed i selskab med en ung svensk rytter på slæb, som havde sluttet sig til os på anden etape, men havde gjort det klart, at han kun red sammen med os, fordi han havde fået noget influenza.

Det var nu mere sandsynligt, at han led af højdesyge, da jeg også oplevede influenzalignende symptomer med vedvarende hovedpine de første par dage. Der var nu også fra første dag små tegn på, at han måske ikke var en særlig erfaren rytter. Denne morgen var han en smule langsom i optrækket, og den altid energiske Dave, som hver morgen skar tænder af utålmodighed efter at komme af sted, foreslog, at vi tog af sted i et roligt tempo, da Carina jo havde det dårligt, og at han sagtens kunne indhente os.

Ca. 5 minutter senere drejede vi hovederne ved lyden af en hest i fuld galop, der nærmede sig bagfra. Det var sandelig svenskeren til hest. Da ekipagen nåede hen til os, begravede hesten ligesom i en tegnefilm de forreste hove i jorden og stod bomstille, hvorefter den stakels svensker fløj mindst 3 meter gennem luften og landede på sit (gudskelov hjelmklædte) hoved. Hesten slog derefter seks til otte slag med bagkroppen og fortsatte med en god omgang rysten, som resulterede i, at den havde held til at befri sig fra sadlen og saddeltaskerne og placere hele molevitten henover nakke, hoved og forben, 3 meter ved siden af sin ejermand. Så

fortsatte den med at græsse, som om intet var hændt.

Han klarede at ride videre sammen med os, men for at gøre en lang historie kort, blev det begyndelsen til enden for den svenske deltagelse i løbet, idet han trak sig ud af løbet sidst på dagen.

TSMIM bestod fra nu af en »kiwi«, en skotte og en skotte-dansker, som jeg betragter mig selv som efter at have tilbragt næsten halvdelen af mit liv i Danmark. Jeg havde klistret et dansk og skotsk flag side om side på min hjelm for at understrege mit »dobbelte statsborgerskab«.

De næste par dage havde Carina ondt, men med en god portion opmuntring fra hendes to »gamle onkler« og en enorm tapperhed – blandet op med ægte skotsk stædighed for at fuldføre løbet – stod »Gæve Tøs« fra det skotske grænseland det hele igennem. På dag 3 var der ikke én muskel i min krop, der ikke gjorde ondt, så jeg har ikke fantasi til at forestille mig, hvordan hun må have haft det, sort og blå som hun var over det hele.

Da vi nåede en mellemléjr efter 30-40 km omkring middagstid, var

John

Carina

Dave

»Team-sidst-men-ikke-mindst«, trætte og en kende slidte på dette tidlige tidspunkt i løbet.

det eneste, vi kunne tænke os, at ligge fladt på ryggen på jorden. Mit hoved gjorde ondt, sikkert på grund af højden. Men fra omkring dag 5 vendte tingene sig til det bedre, og det krævede ikke mere helt så megen overvindelse at komme på benene og tage fat på næste etape.

Daglige rutiner

Vi kom ud for næsten al slags vejr, fra strålende solskin i 30 graders varme til regn og endda let frost om natten. Også terrænet varierede meget, fra ørken til enorme, vidt åbne landskaber og bjerge. De flade sletter var nok de mest ensformige, fordi man nogle gange følte det, som om man red og red uden at komme nogen vegne.

Det var her, der som regel var de fleste murmeldyrhuller, og hvis man kom ud for at skulle krydse en udtørret sø med en meget ujævn bund, blev fremdriften meget langsom og trættende.

Sædvanligvis tilbagelagde vi mellem 70 til 80 km om dagen i forholdet galop/skridtgang 40%/40%. De sidste 20% foregik i et normalt

meget ukomfortabelt trav, selv om den aktuelle hest nogle gange kunne »tølte«, hvilket er en slags komfortabel krydsning mellem kort galop og trav, som er velkendt hos islandske heste. Nogle mener, at den islandske hest oprindeligt nedstammer de fra mongolske heste, muligvis efterladt af Ghengis' folk, da de hærgede det østlige Europa.

Carina var igen på mærkerne, selv om hun stadig var øm. Vi tre udviklede en slags daglig rutine. Dave var altid først op om morgenen, så vågnede Carina og klagede over min højlydte snorken, idet hun tilføjede, at jeg syntes at være helt uden for enhver verbal eller fysisk rækkevidde (hun sparkede til mig gennem sin sovepose).

I hver lejr var der gravet et hul i en afstand af ca. 40 meter fra gererne, hvor vi kunne lette os, med et bræt til hver fod til at balancere på og afskærmet til tre sider.

I de fleste lejre var der en vidunderlig simpel indretning i form af en plastikflaske med afskåret bund, der indeholdt vand og var fastgjort omvendt til en pæl. Når man forsigtigt løsnede skruen i flasken leverede den en diminutiv vandstråle til at »vaske« ansigtet i eller børste sine tænder.

»Gale oberst Kiwi«

Skønt Dave var parat til at tage af sted, havde han næsten aldrig nogen sikker fornemmelse af, hvad vej vi skulle, idet aflæsning af GPS ikke var hans stærke side. Så Carina og jeg afgjorde, hvilken kurs, vi skulle følge, og i løbet af de første 20 minutter fik vi øje på Dave mellem en halv til én kilometer foran os, i reglen i en forkert retning.

Et syn, jeg aldrig vil glemme, er den høje mand siddende på en hest, der ser ud, som om den er to numre for lille til ham. På hovedet en ramponeret, snavset polohjelm lidt på skrå, højre hånd placeret på hoften og albuen dannende en trekant, der peger ud til siden.

Efterhånden som afstanden mellem os blev længere, begyndte Daves retningsfornemmelse helt at skride, så nu gjaldt det om at indhente ham og sætte ham på ret kurs igen ved at udpege en bjergtop langt ude i horisonten. Så kunne vi ride sammen i omkring 15-30 minutter; men han var altid ivrig for at komme videre, og af sted kom han med råbet »schoo schoo«, og hvis hesten viste sig at være doven, lød der et højlydt f... fra newzealænderen.

På tredjedagen opdagede jeg – mens jeg red ved siden af ham – en plasticpose fyldt med forskelligt farvede piller. Posen var i fare for at falde ud af hans rygsæk. Jeg advarede ham og spurgte, hvad alle de farvede piller skulle til for. Han forklarede, at for et år siden havde han gennemgået en større hjerteoperation, som han selvfølgelig ikke havde fortalt arrangørerne om, for så havde de jo, som han sagde, »aldrig ladet mig deltage i løbet«.

Efter at jeg havde tygget lidt på denne oplysning, spurgte jeg Dave, om jeg skulle proppe den lyserøde eller den grønne pille ned i halsen på ham, hvis han pludseligt skulle falde af hesten – blå i ansigtet?

Hans svar var temmelig typisk for den mand, jeg var begyndt at lære at kende: »Jamen hvis det sker, ka' du lige så godt la' mig ligge til gribbene«. Tidligere på morgenen havde vi faktisk passeret et døende får, der bogstavelig talt blev ædt le-

Vi kom ud for alle terrænformer og jordbundsforhold, og den korteste afstand var ikke altid den hurtigste rute.

vende af gribbe, og det var da også samme dag, jeg besluttede at døbe min ridende kompagnon »Gale oberst Kiwi«.

Hestene var meget forskellige, og jeg tror vi alle fik hver vores del af de virkelig gode, de ikke så gode og de udpræget dovne. Men Carina, som i øvrigt var en fantastisk rytter-

»Gæve Tøs«, Carina Oliver.

»Gale oberst Kiwi«, Dave Coddington.

ske, havde et problem med disse hærkede, halvville bæster, rundet af den mongolske steppe. Alle de rigtige benbevægelser og verbale opmuntringer virkede ikke i forbindelse med denne særlige hesterace, og det gjorde ikke sagen bedre, at voksne mongolske kvinder sjældent rider.

Så gennem den første tredjedel af løbet havde søde og rare Carina en del problemer med at overbevise sine heste om, at de skulle tage sig sammen og komme af sted. Til gengæld var det sjovt at iagttage, at efter som dagene gik, begyndte hendes tålmodighed at aftage, og hendes indstilling (og sprogbrug) over for hestene blev mere og mere konstant, indtil de på mirakuløs vis begyndte at lystre hende.

Det var kombinationen af dette, samt hendes utrolige tapperhed og vilje til succes – trods udsigten til at blive alvorlig syg – der fik mig til at døbe hende »Gæve Tøs«.

Mongolsk gæstfrihed

Normalt red vi omkring 10 timer om dagen, idet vi forlod lejren lidt over syv om morgenen og standsede ved middagstid ved den næste lejr for at få noget at spise og måske få en lur på 20-30 minutter. Det var vigtigt ikke blot som et hvil, men også for at give os noget tid til at fordøje maden, da det ikke er rart at ride på en fuld mave.

Hvis alt gik som planlagt, nåede vi i reglen frem til næste lejr inden solnedgang, hvilket gav os mulighed for at slappe lidt af og måske kikke lidt i den bog, som alle ryttere skulle gøre notater i, blandt andet dato og tid for deres ankomst og afgang fra hver lejr.

Da vi altid var de sidste, var det ret underholdende læsning, fordi vi kunne se, hvem der førte løbet, og hvem der red sammen med hvem. Alliancerne syntes i den grad at skifte, det var næsten som en udga-

ve af det forfærdelige TV-program *Big Brother*, blot på hesteryg.

Fra dyrlægerne fik vi undervejs historier om forskellige eskapader, romancer, mistede og genfundne heste og tilskadekomne som fx Tomas, en spansk rytter, som først måtte vandre flere kilometer tilbage til en lejr, fordi hans hest haltedede, for derefter at blive kastet af sin nye hest. Han måtte transporteres tilbage til Ulaanbaatar til observation for brud på rygsøjlen, hvilket gudske-lov ikke var tilfældet.

Nomadefamilierne, som vi overnattede hos i deres ger, var enormt gæstfri, og der var altid en sværm af mindre børn, der ligesom alle andre børn ikke er flove over at vise deres følelser og ofte stirrede med undren på disse mærkeligt klædte udlændinge med deres overvejende blege (og røde) ansigter. Jeg havde medbragt to pakker balloner, og hver gang vi ankom til en lejr, hev jeg nogle stykker frem, pustede dem op og gav dem til børnene, hvilket altid var populært, da de tydeligvis aldrig havde set en ballon før.

Efter et aftensmåltid bestående af endnu en gang fåre- eller gedekød, var vi omkring klokken halvni parat til at gå til ro på det tæppebelagte gulv.

Det gav anledning til stor moro hos vores værter, som jævnligt inviterede naboerne over for at se showet med disse fremmede, der klædte sig af og kravlede ind i deres mærkelige, lange sække – Carina blev

ekspert i at klæde sig af og på inde i soveposen.

Så sad de velfornøjede og iagttog os i den ene side af teltet, mens de fortsatte en livlig samtale og nippede vodka eller the, indtil de selv gik til ro ved titiden. Vi havde dog ingen problemer med at falde i søvn, selv om det hjalp at stikke noget fugtigt toiletpapir i ørerne.

Mongolsk kultur

I 3000 år har de mongolske nomader levet som hyrder med og for deres husdyr, hvor hesten uden diskussion er den vigtigste af dyrene med en status, som var den næsten hellig. Med deres ger flytter de i læ for de hårde vintre ved foden af bjergene.

Man kan se, at de virkelig sætter pris på deres barske livsform, selv om flere og flere flytter til hovedstaden og landsbyerne. Antallet af nomader er faldet drastisk, især efter nogle forfærdelige vintre, hvor tusinder af husdyr omkom.

Traditionelt opdrætter de fem slags husdyr, heste, køer, får, geder og kameler. Underligt nok så jeg kun få høns. De er de fødte ryttere, og alle nomader kan ride lige så godt, som han eller hun kan gå eller løbe, selv om jeg stort set ikke så en kvinde på hesteryg.

Hestene er, som vi hurtigt forvisede os om, utroligt seje. De fleste lever halvville i omvandrende flokke under opsyn af hyrder, især om vinteren, for at forsvare dem mod ulve. Desværre så jeg ikke en ulv, selv om flere af de andre deltagere gjorde.

Familierne lever i ger, som har et ydre lag af lærred og er isoleret med filt, med en ovn i midten af geren. De fortalte os, at de kan demontere en ger på mindre end en time, og at siderne kan rulles op i middagsstunden for at skabe ventilation. Den lave dør vender næsten altid mod syd, mændene sover i den ene side

Som altid mødes man med varme og gæstfrihed i et mongolsk hjem.

og kvinderne i den anden. Nordsiden, hvor familiealteret er placeret, er for gæster og dér, hvor vi normalt sov, selv om vi nogle nætter, hvor der var trængsel i teltene, sov andre steder.

En af familierne var særligt gæstfri. Den ældre kvinde med de rareste øjne af verdenen fik medfølelse med Carina og overlod hende sin egen (og eneste) seng for natten.

Hun puttede og puslede om hende, ligesom bedstemødre gør overalt i verden. Hendes mand var en personlighed, en forhenværende højtstående embedsmand, som var flyttet tilbage til steppen for at leve som en nomade igen og opdrætte sine husdyr.

Han holdt særdeles meget af sin vodka, hvilket hans kone absolut ikke gjorde, så når han begyndte at

tumle rundt, fik han utvetydigt at vide, at *nu* skulle han lægge sig til at sove.

Hver gang protesterede han og forsøgte at komme på benene i geren, men konen skubbede ham ned på gulvet igen. Til sidst gav han op og lagde sig ned for at sove, fuldt påklædt med støvlerne på, hvilket var helt normalt. Næste morgen, da vi vågnede op, var han væk.

Hans søde kone havde taget sit fineste tøj på for at blive fotograferet, og efter at billedet var taget og der var sagt farvel, blev vi oversprøjtet med hoppemælk, hvilket tydeligvis er en form for velsignelse.

Halvvejs gennem vores morgenetape så vi den gamle bedstefar komme imod os siddende på bagsædet af en motorcykel, blev kørt af en

Den ældre generation repræsenteret af en omsorgsfuld bedstemor og hendes ægtefælle, som elskede sin vodka.

Man kan drikke vodka af næsten hvad som helst, selv et lygteglas.

af hans børnebørn. De standsede os, hilste og følte efter, som alle nomader gør, at vores mongolske gjorde var stramme nok. Han fremdrog derefter en flaske vodka fra sin dell og mumlede noget til barnebarnet, som på behørig vis fremdrog en kniv og skruede det orange dækglas af et af motorcyklens blinklys, som han derefter rakte frem mod sin bedstefar. Bedstefaren fortsatte derefter med at fylde det op med vodka!

Vi burde ikke have leet ad manden på torturinstrumentet.

I mit liv har jeg set mange former for skåleglas, men aldrig dækglasset til en pære. Det blev fyldt til randen og givet videre til os fire (barnebarnet fik ikke tilbudt noget) ikke mindre end tre gange, hvorefter vi sagde farvel og lystigt fortsatte vores tur, selv om vi havde forbrudt os mod et af løbets få regler – »intet drikkeri under løbet«.

Dave bider i græsset

Det skulle ikke være nødvendigt at fremhæve, at der var god tid til at lade tankerne flyve, selv om der hele tiden var noget at koncentrere sig om. At undgå murmeldyrhuller-

ne var en af dem, og efterhånden som vi lærte hestene og terrænet at kende, var det rart at opdage, at disse små hårdføre væsner havde en sjette sans for at undgå dem.

Man kunne ofte se af vegetationen, hvor hullerne med størst sandsynlighed ville være, og hvis vi pludselig så et, var det en fornøjelse at se, hvor hurtigt hestene reagerede på vores signaler for at undgå dem. De reagerede lynhurtigt på alt, også på materialer de ikke var vant til.

Jeg begik en dag en fejltagelse ved at forsøge at tage en syntetisk regnjakke på, mens jeg sad på ryggen af en bestemt hest. Det skræmte den øjeblikkeligt, hvorefter den skiftede til rodeo-mode. Heldigvis nåede jeg at få jakken af i sidste øjeblik. Men en anden gang var jeg ikke så heldig. Dave havde fået en hest, der helt havde opgivet ånden og blot lagde sig ned. En nomade dukkede op – som de ofte gør – ud af det blå og tilbød at skifte hest, hvorefter Dave fandt sig selv anbragt på en mongolsk sadel med så korte stighbøjler, at det så ud, som om hans knæ ville ramme hagen.

Jeg indrømmer gerne, at Carina og jeg syntes det så sjovt ud; den høje, snævre træsattel var som et torturinstrument. Vi var ikke søde mod Dave og lo ad ham, hvilket han ikke syntes om. Men guderne tog hævn over mig. Jeg tilbød at tage Daves rygsæk, og da jeg gjorde skulderen fri, blev hesten bange og sprang i vejret. Jeg ramte jorden, men heldigvis lykkedes det mig at holde fast i tømmerne, så hesten ikke løb væk. *(fortsættes)*

John Munro

Teksten er oversat fra engelsk af redaktionen.

Du kan læse mere om *Mongol Derby* på www.theadventurists.com/the-adventures/mongol-derby

Mongol Derby støtter organisationen *Mercy Corps Mongolia* www.mercycorps.org.mn

Portræt af mongolsk samtidskunstner

Det var en kold januar måned i Skt. Petersborg 2008. Jeg strejfede rundt i de kolde gader og søgte efter varme og inspiration. Jeg gik tilfældigt i ly på Globe Gallery, hvor jeg for første gang så Batzorig Dugarsurens værker og blev meget fascineret. Jeg besluttede at jeg ville forsøge at opsøge ham når jeg kom til Mongoliet.

Da jeg ankom til Ulan Baatar første gang i maj 2008, slog det mig hvor forholdsvis lille byen er. Der gik ikke lang tid før jeg stod på Xanadu Gallery, kunstgalleriet, hvor BAZO holdt fernisering sammen med et par andre kunstnere fra Blue Sun. BAZO var meget genert og talte kun russisk. Han ville på daværende tidspunkt helst ikke tale om sin kunst, og et interview var derfor ikke muligt.

Jeg undersøgte igen muligheden for et interview i 2009 da jeg hørte om hans performance med The Art Party, men han havde trukket sig tilbage og gik hjemme i sin helt hvide nymalede ger med sin kone og barn og tænkte over nye projekter. I sommeren 2011 var der endelig hul igennem. Han havde lært en smule engelsk og var fyr og flamme for at vise rundt. Vi hang ud på diverse barer og var ude i hans »Art Studio« hvor jeg interviewede ham. Vores samtaler denne sommer danner grundlag for dette portræt.

En kunstner

BAZO er født i 1979 i Sükhbaatar Aimag, Baruun-Urt. Han har taget sin uddannelse på »Setgemi« Art College 1997-99 i UB og efterføl-

BATZORIG Dugarsuren, kaldet »BAZO«, er en ung vibrende kunstner fra Ulaan Baatar. Han benytter ofte cirkler i sin kunst og formår at sammenfatte den symbolik cirklen repræsenterer i sine værker. Cirklen er allestedsnærværende i den mongolske dagligdag og åndelighed. Den indgår ofte som grafiske udtryk og ikoner i det spirituelle og u håndgribelige univers i den mongolske kultur. BAZO er udsædvanlig i sit kunstneriske udtryk og behandler alt fra nomadekulturens nostalgi til politisk aktivisme gennem malerier, skulpturer, installationer, performances etc.

gende på Fine Art College, University of Cultures and Art i UB, hvorfra han tog afgang i den klassiske dyd »vægmaleri« i 2004. Han forklarer at alle undervisere på universitetet er uddannet i Rusland, Bulgarien eller Tjekkiet, derfor ses den russiske indflydelse tydeligt i den mongolske kunst.

Mongolsk kunst bærer præg af, at landet i så mange år har været klemmt inde mellem Kina, Rusland, Kasakhstan og alle de andre »stans« mod vest – og yderligere har været styret af Sovjet gennem 70 år. Første gang der kom moderne kunst til Mongoliet var i 1996. Indtil fornylig har kunsten været stagneret i en sær sammensmeltning af kubisme, sovjetisk realisme og kitsch, med mange nationale særpræg. Det afbilder sig i mongolernes særlige

forhold til *Tenger* – himlen, jorden, solen, såvel som til deres totemdyr, ulven, hesten osv., der optræder i kunsten igen og igen. Ifølge mongolsk tradition er enhver kunstner en overbringer af sin nomadiske og khan-inspirerede fortid.

BAZO har på en original og raffineret måde brudt med denne tradition. Han har fundet sit eget kunstneriske udtryk der sammenfatter den mongolske historie, det spirituelle univers og sætter en ny standard for den mongolske kunstners måde at udtrykke sig på.

I 2004 blev han en aktiv del af Blue Sun Contemporary Art Center. I 2005 modtog han prisen for »Best Work of Art by an Emerging Artist«. Siden 2005-08 har han udstillet mange gange i Mongoliet. Og fra 2008 fik hans kunst international anerkendelse og er blevet udstillet i Kina, Japan, Singapore, Hong Kong og Skt. Petersborg.

Cirklen er bærende element

BAZO's værker centrerer sig omkring evig bevægelse og reinkarna-

tion symboliseret af cirklen, som både er repræsenteret i den mongolske filosofi og buddhismen. Cirklen er i sig selv et mystisk og poetisk symbol og en metafor for livets kredsløb, det guddommelige, naturen og samfundet.

For BAZO repræsenterer cirklen mongolsk historie gennem årtusinder, hans egen søgen efter mening med livet og et kunstnerisk element som åbner for muligheder. Cirklen kan på mange måder virke som en kunstnerisk kliché, da den til stadighed benyttes i mongolsk kunst. BAZO skiller sig ud ved at benytte farver og han arbejder meget med kompositionen af farver i cirklen, og det er nyskabende og anderledes i Mongoliet.

Cirklerne er meget ekspressive og fulde af vibrerende energi og mystik. De skaber en lang række associationer til alt lige fra ger, shamanens tromme, buddhistisk mandala, evighedshjul, gravhøj, hellige steder for ritualer og åndedans, eller for den sags skyld til installationer og landskabskunst, som vi kender det i Vesten.

Ifølge BAZO er cirklen en perfekt form der tvinger ham til at ødelægge den ved enten at skabe en illusion om dens diskontinuitet eller ved at forvrænge den perfekte form. Han nedbryder historien og bygger den op igen med kraftige og solide materialer: store træhjul, træstammer, reb og grus. Han anvender materialer der er en væsentlig bestanddel af den mongolske kulturarv og overlader beskueren til selv frit at fortolke hvad han vil med sin kunst.

Politisk aktivisme

Siden 2009 har BAZO været formand for Blue Sun Contemporary Art Center. Foreningen har ca. 40-50 kunstnere tilknyttet. De har atelierer forskellige steder i Ulaan Baatar. Som oftest er det »Art Studios« de har indrettet i dele af nedlagte skoler og forladte bygninger. BAZO har sit atelier øst for centrum af UB sammen med fem andre kunstnere. To af dem bor i et telt de har slået op på gulvet – midt imellem farveklatter, staffelier, lærreder, kopper og vodkaflasker. BAZO havde inviteret mig ud i deres atelier og det var nærliggende at starte vores samtale med deres »Art Party« performances. Der hang stadig valgplakater over det hele og det var tydeligt at det var et projekt han var stolt af.

I 2009 lavede BAZO en stor performance sammen med et par af kunstnerne fra Blue Sun. Det var en performance som opstod som en reaktion på præsidentvalget i 2008

der endte i voldsomme gadeoptøjer, fem menneskers død og brand i både parlamentsbygningen og det nationale kunstmuseum.

»Art Party« performance gik ud på at kunstnerne havde udfærdiget et konkret partiprogram og udvalgt en kunstner som leder af partiet. I to uger op til valget i 2009 afholdt de pressekonferencer og proklamerede sig som en reel partikandidat til parlamentet. De delte flyers ud og satte valgplakater op i hele byen. De interesserede kunne dukke op i Xanadu Gallery, hvor der var politisk debat og kunstinstitutioner.

BAZO havde tre gigantiske fotos med sig selv iført avishatte med påskriften »I går, I dag, I morgen«. Hatten har en særstatus hos mongolerne. Ifølge traditionerne bærer enhver med respekt for sig selv en hat. Alle der tilsluttede sig »Art Party« blev derfor bedt om at bære en avishat.

Målet med denne performance er endnu engang at gøre klart for mongolerne, at medierne narrer læserne og politikerne narrer folket. »Derfor vil vi gerne komme med et alternativ«, udtaler BAZO.

Politisk kunst og performance er nyt i Mongoliet og er langt fra normen i Asien. Det er et velkendt fænomen i Vesten og har rod i Fluxus-bevægelsen, Dada, Marcel Duchamp osv. »Denne performance er derfor et stort skridt i Mongoliet og for mongolske kunstnere«, forklarer BAZO. De mongolske medier er heller ikke vant til politiske performances. Derfor blev »Art Party« performance en stor event for et forundret publikum og medierne, der optrådte helt perplekst.

Jeg spurgte naturligvis BAZO om de havde tænkt sig at opstille til valget i 2012 eller i det mindste lave en ny performance? Og hvad ville de så have fokus på denne gang og hvordan ville de gøre det? Som svaret ret ofte kan lyde i Mongoliet, sagde han: »Ahh... The Sky will tell me that.«

Seneste projekter

I 2010 deltog BAZO i den første »LAND ART BIENNALE 2010 – MONGOLIA 360« (installation i naturen). Det var et meget poetisk projekt hvor internationale og mon-

golske kunstnere kunne deltage. Ideen bygger på at skabe et omvandrende kunstmuseum i Mongoliet, der integrerer emner som bæredygtighed, økologi og en søgen efter hvad Land Art kan afsløre om de spørgsmål der optager os her og nu.

Her lavede BAZO en installation med tre døre der åbnede til en udgravning i jorden. Bag hver dør havde han kreeret nogle kompositioner over de temaer han mener er afgørende i den mongolske historie.

I januar 2011 havde BAZO en stor soloudstilling i Ulaan Baatar: ECO + BIO = UB 2011. Malerier som på meget utraditionel vis er store lærreder malet med røg fra kul. »Det er en meget besværlig teknik der tog mig lang tid at udvikle«, forklarer han. Ideen med disse værker var igen at bruge kunsten til at beskrive de kæmpemæssige problemer forureningen af UB forårsager. Men samtidig også at fortælle historien om hvordan røgen for mongolerne altid har været opfattet som hellig, hvilken kraft og betydning den har haft for mennesket på stepperne og hvordan røgen også indgår som en del af kredsløbet i cirklen.

BAZO's kunst forsøger at sætte spørgsmålstejn ved både bæredygtighed og politik i Mongoliet. Hans kunst afspejler samtidig den dualitet og de dilemmaer mongolerne står overfor i forhold til de dybt forankrede traditioner og den helt anderledes moderne fremtid der kommer stormende med rekordfart. ■

Tekst og foto:
Elisabeth Victoria Friis

Forfatteren er arkitekt MAA med afgang fra Kunstakademiets Arkitektskole i København 2012. Titlen på afgangsprojetet var *Ulaanbaatar - visioner for gerområderne i Mongoliet*. Se også Ger 73:7-13.

Rensdyrfolket i Øst

Mongoliet – et land som mange kun har hørt nævnt i sammenhæng med Chinggis Khan og historier om, hvordan han og hans hær myrdede og plyndrede sig vej gennem hele Asien til et gigantisk imperium.

I forhold til mange andre var det dog ikke min indgangsvinkel til landet. Med udgangspunkt i min fascination af andre kulturer og deres indbyggere begyndte jeg i 2008 at lave research på landet for at udvælge ét af deres unikke nomadefolk og

dække noget, der ikke er blevet dækket før. Valget blev Tsaatan-stammen i nord, et nomadisk rensdyrfolk, som med deres tipier og afsides liv anses som værende en anderledes og fjern livsstil, selv efter mongolske standarder.

Folket i taigaen

Tsaatan-stammen, eller Dukha-folket som de også kaldes, er oprindeligt en del af det russiske Tuva-folk. Siden 1940'erne har de levet i

det nordligste af Khovsgol-provinsen, og i 1956 modtog de endeligt mongolsk statsborgerskab efter utallige gange at være blevet sendt tilbage over grænsen til Rusland. Efter Sovjetunionens fald og Mongoliets skifte til et demokrati har Tsaatan-folket været overladt til sig selv, hvilket har betydet et drastisk fald i antallet af både rensdyr og medlemmer af stammen. På 20 år er de gået fra 2.000 dyr til knap 400, og det anslås, at der er omkring 180 medlemmer af stammen, der lever i taigaen endnu, mens resten er rykket ind til den nærmeste by Tsaaganuur, der ligger 180 kilometer væk.

Min rejse begyndte i slutningen af maj sidste år, hvor jeg efter 8 dages rejse fra Ulaanbaatar endelig nåede til bunden af en dal, og dér i det fjerne, kunne otte små tipier skimtes. Rejsen ud til denne dal, først i fly, så bil, lastbil og til slut til hest var en kæmpeoplevelse, og jeg kan tydeligt huske, hvordan Mongoliet, i forhold til mange andre lande og kulturer, jeg har besøgt, virkelig kunne mærkes, og hvordan ægt-heden af Mongoliet kom helt ind under huden på mig.

Tsaatan-folket er, som alle andre nomader i Mongoliet, gæstfrie, interesserede og venlige. De lever, hvad vi i den vestlige verden kalder, »det simple liv«. Det jeg dog lærte under mit knap én måned lange ophold hos dem er, at livet i en uddøende nomadestamme er meget langt fra simpelt.

Antallet af rensdyr hos familierne i den nordligste lejr, som jeg var hos, var typisk 10-15 rensdyr pr. familie, hvilket lige nøjagtigt er nok til dem selv, men ikke nok til at kunne sælge og tjene penge. Deres eneste form for reel indkomst er derfor at sælge souvenirs til de turister, der besøger den sydlige lejr. Det er alt, fra små figurer skåret ud i rensdyrhorn til klove, hele horn, tasker – *you name it*.

Udfordret levevis

Men hvad sker der, når turisterne stopper med at komme, og Mongoliet har tabt sin ægthed? Her frygter jeg, at Tsaatan-stammen vil forsvinde og tage sine årtusinde gamle traditioner og levevis med sig.

Under mit ophold havde jeg lange snakke med de ældre i stammen rundt om kaminen midt i tipien. De udtrykte en stor sorg over formodningen om, at når de var døde indenfor de næste 10 år, ville deres børn forlade lejren og tage ind til Tsaagaanuur.

»De unge interesserer sig ikke for rensdyrene, de passer ikke ordentligt på dem, de kender ikke

vores sange, vores sprog og skammer sig over at være rensdyrfolk«, som Uvogdorg med et bedrøvet ansigtsudtryk udtalte en sen aftenime ved kaminen.

Lykken

Men livet som rensdynomade er også dejligt. Det er frit, det er åbent, der er højt til loftet, og nærværet er i en grad, jeg aldrig har oplevet før. Jeg talte en dag med Dairiimaa, hvis familie jeg boede hos, om begrebet »lykke«. Da jeg havde spurgt hende om, hvilken dag havde været den lykkeligste dag i hendes liv, kiggede hun undrende på mig, og efter lidt tid kom svaret: »Hver dag er den lykkeligste i mit liv.«

Jeg troede først, at hun bare stak mig af med det svar, hun troede, jeg ville høre, men som dagene gik ude i taigaen, gav hendes svar mere og mere mening for mig.

Hver dag er meget lig den forrige, fyldt med glæde, familie og sammenhold. Der er daglige gøremål som at malke rensdyrene morgen og aften, hente nyt træ til lejren og vand fra floden, men derudover bruges tiden sammen i familierne med at fortælle historier, grine og bare være sammen – en af de vigtigste ting, jeg som travl reklamefotograf har taget med mig hjem, og som jeg nu ét år senere kan mærke har ændret mit syn på både mit eget liv, men også hvordan jeg har lyst til at bruge min tid.

Jeg boede hos Tsaatan-folket i 4 uger, og oplevelserne er for mange til at nævne her i dette blad. Resultatet af min rejse blev til bogen *Rensdyrfolket i Øst*, som kan købes på www.rasmusdegnbol.com eller lånes på biblioteket. Med et køb donerer du 125 kr. ubeskåret til Tsaatan-stammen og import af nye rensdyr til dem.

Fremtiden

Du sidder nok tilbage med spørgsmålet, hvordan ser fremtiden ud for Tsaatan-folket? Gisningerne er mange, men sikkert er det, at deres nuværende situation langt fra er holdbar, og uden udsigt til flere rensdyr, bedre sundhed og en stabil

indkomst vil stammen stille og roligt forsvinde. Bud lyder på 10 år, før de er væk – deres eget gæt er 5 år, før de er tvunget til at tage mod byen.

Omvendt – når man ser børnene lege om aftenen, så er det ikke med plastiklegetøj, som turister har foræret dem, nej de leger med rensdyrene, rider rundt på dem som deres forfædre har gjort i årtusinder. Så midt i den kolde, mongolske taiga så jeg trods alt et håb for en fremtid med Tsaatan-folket. ■

Tekst og foto:
Rasmus Degnbol

Rasmus Degnbol: *Rensdyrfolket i Øst*. Aalborg 2011, Forlaget Lucent. ISBN 9788799482207.

Bogen kan købes for 395 kr. inkl. forsendelse på Rasmus Degnbols hjemmeside www.rasmusdegnbol.com. Ved at købe bogen donerer du 125 kr. til indkøb af nye rensdyr til Tsaatan-folket.

Den 10. november har vi inviteret Rasmus Degnbol til at fortælle og vise billeder fra sit ophold hos Tsaatan-folket. På mødet kan du erhverve et signeret eksemplar af bogen til favørprisen 299 kr.

Musik fra Asiens centrum

I slutningen af november giver det verdenskendte, tuvinske folkrockband Yat-Kha koncert i København. Koncertens arrangør er instruktør og dramaturg Christine Fentz, som i denne artikel fortæller om sit personlige forhold til bandet og til republikken Tuva, som hun har knyttet nære bånd til.

Siden 2004 har jeg rejst næsten hvert år til Tuva – en republik i Den russiske Føderation, beliggende nordvest for Mongoliet og rent geografisk Asiens centrum. Jeg har været medlem af DMS i mange år, men der gik en del år, før jeg fik opklaret, at også Tuva kunne have interesse for Gers læsere.

Som scenekunstner har jeg skabt forestillinger baseret på research i Tuva, bl.a. blandt deres shamaner. To af disse forestillinger spiller jeg stadig i ind- og udland (*In the Field* og *Fall Fall She Fell*), og særligt performance lecturen *In the Field* medfører ofte, at nogle af gæsterne

spørger, om jeg også er antropolog – se den, og du forstår hvorfor! Det er i hvert fald et faktum, at mit kunstneriske arbejde udspringer af *Deep Ecology*-filosofien, hvor mennesket ikke kan tænkes som separat fra naturen, og hvor andre væsner end mennesket har samme ret til et godt liv på planeten, side om side med homo sapiens.

Sammen med antropolog (og DMS-medlem) Benedikte Møller Kristensen har jeg lavet dokumentarfilmen *Når sjælen sidder i håret* om Benedikte og hendes datters rejse til hårklipningsritual i Tuva. Nogle af jer har måske set doku-

mentaren på DR, hvor den har været vist mange gange siden 2007.

Jeg er adopteret ind i to familier i Tuva (som er i familie med hinanden via mig!), hvoraf familien Kuular bl.a. rummer fire praktiserende shamaner. Yat-Khas forsanger Albert er min første tuvinske ven, og i mange år var det hans familie jeg boede hos på rejserne.

Et par gange har jeg de sidste år fungeret som turistguide for super-små »luksus«-grupper på bare to eller tre personer, og jeg holder også foredrag om landet, dets historie, shamanisme og musik. Nok om mig, nu til Tuva.

Republikken Tuva

Tuva er unik i og med, at det er det eneste område i Den russiske Føderation, hvor det oprindelige folk stadig er i majoritet – helt konkret er 70% af republikkens ca. 300.000 indbyggere tuviner (på et område ca. fire gange så stort som Danmark), og deres eget sprog er et af de to officielle sprog (det andet er russisk).

Tuvinsk er af den tyrkiske sprogstamme, som man også finder på de store sibiriske stepper i republikken Sakha (Jakutien), syd-sydvestover i i Altai, Gorno-Altai, Khakasien og Tuva og yderligere mod sydvest i Kirgistan, Kasakhstan og de andre centralasiatiske -stan-republikker (der tidligere var en del af Sovjetunionen) og videre helt til Tyrkiet. Den tyrkiske sprogstamme rummer ca. 35 sprog, og 165-200 mio. mennesker har et sprog fra denne sprogstamme som deres modersmål.

Tuvinernes internationale pas er russisk, og mændene gør 2 års tjeneste i den russiske hær, medmindre de er under uddannelse eller har fået to børn som ret unge – hvilket mange traditionelt har. Tuvas grænse mod syd og sydvest mod Mongoliet er Ruslands internationale grænse, og kun lokale kan krydse den på bestemte overgange.

Yat-Kha: Albert Kuvesin / Sholban Mongush / Zhenya. Foto: Tanya Kryzyna

Andre skal rejse hele vejen »udenom«, hvis man fx kommer fra Ulaanbaatar – via Ulan-Udde, Irkutsk, Krasnojarsk og derfra med et nyt tog 10 timer stik mod syd, via Abakan, hovedstaden i Republikken Khakasien. Derfra må man i bil over Sayan-bjergene – der findes ingen togskiner til Tuva. Dette gør Putin og Kinas præsident nu (desværre) noget ved; en jernbane er på vej, primært til godstransport, stik igennem Kongernes Dal hvor store skytiske gravhøje bliver ødelagt... Med andre ord, vil du opleve Tuva, så er det indenfor meget få år, at du skal rejse dertil.

Shamanismen

Tuva er beliggende bag høje bjergkæder og -massiver hele vejen rundt og er aldrig blevet kristnet, hvilket gør, at landets stærke shamanistiske tradition, såvel som deres tibetanske buddhisme (indført i 1600-tallet), havde meget nemt ved at blomstre op efter systemskiftet i 1991.

I sovjetisk tid blev shamanernes praksis forbudt, og de blev forfulgt, fængslet og dræbt på linie med munkene (Tuvas største kloster, Ustu-Khuree, er i disse år ved at bli-

ve genopført bl.a. ved hjælp af indtægter fra en årlig international musikfestival med samme navn). I dølgsmål blev en del shamaner dog ved med at praktisere, og disse personer har været vigtige traditionsbærere i revitaliseringen af den traditionelle praksis, en revitalisering som i høj grad har været stimuleret og koordineret af Kenin Lopsan Mongush. Han står bag to af de fem shaman-centre, der findes i hovedstaden Kyzyl. En bog af ham med nedtegning af shamansange er udkommet i engelsk oversættelse på et svensk forlag sidste år (*Calling the Bear Spirit*, www.annakjellin.se).

Tuvinerne har med andre ord kun oplevet et brud i deres tradition på ca. 70 år. Shamanerne har – som i Mongoliet – stor autoritet, men der er ingen ærbødighed omkring en »oprindelig« tradition. Det er, med Mahlers ord, »ilden der holdes ved lige, og ikke asken der tilbedes«. Alt fungerer meget pragmatisk, mobiltelefon og amuletter hænger side om side fra shamanens hals, og nye elementer optages i de forskellige ritualer, efterhånden som disse elementer giver mening.

Lad mig her indskyde – som en kuriositet udi mere moderne histo-

Forfatteren i området ved floden Ak Oy nord for Chadana, hvor hendes shamanfamilies onkel bor.

Foto: Berit Mohr

rie – at hovedrollen i den Djengis Khan film, der var fotos fra i sidste Gers artikel *Mongolerstormen* er den tuvinske skuespiller Eduard Ondar, til daglig ansat på det National-dramatiske Teater. Ligeledes var hovedpersonen i Kurosawas kendte *Dersu Uzula* fra 1975 tuviner, skuespilleren Maxim Munzuk, hvis datter Galina også er skuespiller, nu pensioneret (og en af mine gode venner, men Tuva er jo et lille land med blot ca. 100.000 bosat i hovedstaden).

Nomaderne og deres landskab

Traditionelt set er tuvinerne nomader og boede/bor i runde filttelte, kaldet *jurter*, ligesom de mongolske *ger*. De har geder, får, køer, heste selvfølgelig, og alt efter hvor i landet har de eventuelt også kameler, yak eller rensdyr – samme geografisk betingede mangfoldighed som i Mongoliet, men på et langt mindre landområde, der også byder på en utrolig stor variation og ikke har nær så mange uendelige græsstepper som Mongoliet. I stedet taler man om »smalle stepper« – store dalstrøg.

Tuva er et af de steder i verden, hvor der er den største artsdiversitet i fauna og flora, og når man går i taigaen (skovbeklædte bjerge – ordet »taiga« kommer fra tuvinsk, men

har fået en anden betydning på russisk), ser man meter for meter »mødrene« til de stauder, vi har i vore haver.

I dag er kun ca. 15% af befolkningen stadig nomader og en hel del heraf migrerer imellem allerede byggede sommer- og vinterhuse og sætter kun jurten op af og til eller ved familiesammenkomster. Men det er mit indtryk, at de fleste familier stadig har mulighed for levering af fårekød fra enten et relativt nærtstående eller fjernere familiemedlem. Ligesom i Ulaanbaatar i Mongoliet er der dog et fint udbud af kød på markedet i hovedstaden Kyzyl.

Musikken og dens spirituelle aspekt

Udover nomadismen og shamanismen som særtræk er tuvinerne kendt for deres overtone- og strubesang. Både mongolerne og de andre centralasiatiske nabofolkeslag har lignende sangteknikker. Men tuvinernes *khöömei* (på mongolsk kaldes den tilsvarende sangteknik *khoomii*) er kendt for at være den klareste og teknisk mest krævende og præcise sangform – altså ikke blot ifølge tuvinerne selv. Det er oftest tuvinerne, der løber med priserne på centralasiatiske festivaler, skarpt forfulgt af mongolske og altai-sangere.

Der er groft sagt tre typer af tuvinsk *khöömei*: *kargyraa*, *khöömei* og *sygyt*. Den første er en meget dyb, næsten growlende sang, minder en anelse om tibetansk munkesang. Den næste har en klar, mere sangagtig lyd, hvor der laves melodier med udvalgte overtoner – man synger to-stemmigt med sig selv. Den sidste, *sygyt*, er ligesom den foregående, men grundet en let ændret af brug af tungen lyder melodien som en fløjte. Alle kan opleves ved en koncert i november.

Kendere vil undre sig over, at jeg ikke også nævner *ezengileer* og *borbaanadyr* her, men jeg synes det er for nørdet i denne sammenhæng! Og hele feltet om hvorvidt kvinder »bør« syng *khöömei* eller ej, vil jeg heller ikke komme ind på, men blot kort fortælle, at det gør de i Tuva, de er så at sige begyndt igen de sidste 10-15 år, og min sanglærerinde Choduraa Tumat har man kunnet opleve i Danmark et par gange de sidste år – og igen næste forår.

Sangteksterne i den tuvinske musik handler om landskaber, hjemstavn, smukke kvinder, smukke heste og traditionerne. Oftest siger man – når man efter en tekst synger en passage *khöömei* uden tekst, eller når man blot spiller – at musikeren »synger/spiller landskabet«. Sangen er en form for lydlig afbildning af landskabet og ånderne/*the master spirits* (som er udadskillelige) og på samme tid en hyldest hertil. Helt parallelt til samernes *joik*.

Animisme som icebreaker

Da jeg begyndte at rejse i Tuva, var det vigtigt for mig at fortælle, at jeg ikke er kristen, men at jeg forholder mig til min omverden ud fra en animistisk tilgang med inspiration fra de førkristne, nordiske traditioner; og dette åbnede mange døre. For

Ovaa uden for bygrænsen i Kyzyl.
Foto: Benedikte M. Kristensen

Albert Kuvezin Foto: S. Amanatov

Om koncerten

Yat-Kha live
Global Copenhagen
Nørre Allé 7, København N

Lørdag 3. november kl. 21
Billet i forsalg 80 kr. via Globals hjemmeside, se nedenfor.

Udover selve koncerten forsøger jeg også at arrangere et møde med Albert Kuvezin og de to andre musikere inden koncerten. Hvis dette kommer i stand, vil det være med specielt henblik på medlemmer af Dansk Mongolsk Selskab og Centralasiatisk Selskab samt medlemmer fra Forn Sidr.

Jeg håber, at se en del af jer på Global primo november!

Links:
www.secrethotel.dk
www.globalcph.dk
www.yat-kha.ru

Følg med via Facebook-begivenheden: »Yat-Kha koncert i København«. Se og hør mere via Myspace og YouTube.

Christine Fentz

mange tuviner er en kristen en til dels traditionsløs person, i hvert fald en fra en helt anden »stamme« hvad angår verdenssyn. Som animist blev jeg derimod set på som en

Medlemstilbud

Dansk Mongolsk Selskab tilbydes billetter til koncerten med Yat-Kha for kun 50 kr. (+ gebyr)

Sådan gør du:

- Tjek ind på www.amianto.com/yatkha.html (inden kl. 17 på dagen for koncerten)
- Tryk på *Click here to enter a promotion code*, skriv koden TUVA og tryk OK
- Herefter kommer et nyt felt op, hvor man kan købe billetter til 50 kr. (+ gebyr)
- Print din billet og tag den med til koncerten.

Der er i alt 30 tilbudsbilletter - først til mølle. God koncert. CF

slags fjern kusine. Noget jeg igen har oplevet nylig, da jeg i dette forår turnerede med *In the Field* i USA og traf First Nation Americans forskellige steder.

Yat-Kha

Nu til bandet: navnet Yat-Kha er inspireret af det tuvinske hakkebrædt eller citar-instrument *yadda-kha*, men skulle også betyde lillebror, sådan som Tuva altid har været det og er det i forhold til Rusland. Bandet er stiftet af Albert Kuvezin, der tidligere også var medstifter af det berømte tuvinske band Huun Huur Tu.

Før systemskiftet havde Albert mange problemer med partiets ideologifdeling, som mente, at den unge musikeres interesse for jazz og vestlig rock (smuglet ind på kassetband) var yderst skadelig udfra datidens devise: *If you play jazz today, you sell your motherland tomorrow*.

Han kom imidlertid igennem depressionsårene med en blot endnu stærkere anti-autoritær og fatalistisk sort humor. Efter nogle år med Huun Huur Tu savnede Albert imidlertid sin rockguitar for meget og grundlagde derfor sit eget band, hvor han og trommeslageren har

været de to faste musikere siden 90'erne.

Trommeslageren, Zhenya, er ikke asiat, men russer, opvokset dybt i de tuvinske bjerge, hvor de såkaldte *staro veri*, de »gammeltroende«, ortodokse russere, søgte tilflugt i 1700-tallet for at forsage »den syndige verden« og frit følge deres egne udlægninger af kristendommen. Zhenya bærer ofte de gammeltrøendes karakteristiske skæg, men er ellers ganske langt fra deres livsstil, uddannet percussionsnister, bosat i Moskva og verdensturnerende musiker – og af fans kaldet Rasputin. Men i sin barndoms bjerge har han bygget en traditionel bjælkehytte til sine sommerferier.

Yat-Khas musik er et mix af rock og musikalske traditioner fra sibirske og centralasiatiske folkeslag. Musikanmeldere har beskrevet Yat-Kha som etno-rock, root-rock eller endda etno-punk og strube-punk pga. den overtone- og strubesang, som er karakteristisk for den traditionelle tuvinske musik, og som i Alberts strube er af en egen karakter: verdens dybeste strubesanger! Jeg plejer at beskrive Yat-Khas musik som tuvinsk folkemusik opdateret med rådden rockguitar.

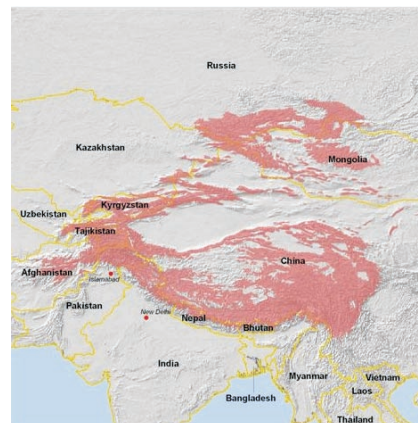
I næsten 20 år har bandet været på adskillige verdensturneer, herunder europæiske, russiske og sibirske turneer, og deltaget i hundreder af festivaler, WOMAD, WOMEX, Glastonbury, Reading, Roskilde, Sfinx, Chicago World Music, Ottawa Blues, Quebec Summer, Melt-down, Riddu Riddu med flere. Yat-Kha har udgivet 10 studie- og livealbums, og det seneste *Poets and Lighthouses* har været nummer 1 på *World Music Charts Europe* i 2011.

Der er med andre ord tale om musik på højt niveau, hvor moderne melodios rock mixer smukt med traditionelle melodier og lyd og den galopperende hests rytme. ■

Christine Fentz

Sneleopardens land

WWF i Mongoliet har i samarbejde med de lokale indbyggere stor succes med at studere og beskytte sneleoparderne, som er en af Mongoliets truede dyrearter. Vi interviewede L. Pureujav, som er forsker og programkoordinator for Fonden til Beskyttelse af Sneleoparden.

– Blandt husdyravlere bliver sneleoparden betragtet som en fjende, der dræber og udrydder deres husdyr, mens De synes, at de skal beskyttes og bevares. Har De held med deres projekt? Hvornår blev Deres fond oprettet?

– Fonden til Beskyttelse af Sneleoparden blev oprettet i 2007, men vi startede allerede vores aktiviteter i 1997. I de første år hed den Det mongolske Sneleopardcenter. Med indmeldelsen i Den internationale Panter og Jaguar Beskyttelsesorganisation i 2008 indledte vi et mere langsigtet sneleopardprogram med henblik på at redde og beskytte dyrene med deltagelse af lokalbefolkningen.

Under dette program mærkede vi de vilde dyr for at kunne studere dem. Vi oprettede også en såkaldt »Leopard-virksomhed«, hvor lokalbefolkningen fremstiller souvenirs, som afsættes til USA og andre lande for på den måde at skaffe penge til lokale projekter.

Et andet program, vi er involveret i, er en forsikringsordning for hyrderne. Programmet, der har en løbetid på 15 år, er ved at blive etableret i Tosny Nuruu-bjergene i Gurvantes Sum i Ömnögov Aimag.

– Vil antallet af sneleoparder vokse som følge af dette program? Hvor mange sneleoparder er der i

Mongoliet i dag, hvor lever de og er de registreret i verdenslisten over truede dyrearter?

– Forskningsprogrammet kaldes for *Long-Term Ecological Study of Snow Leopards*. Det er et omfattende studie, der anvender den nyeste teknologi til at undersøge dyrenes levesteder, hvad de æder, deres terræn og de farer, der truer deres eksistens. Ved at mærke dyrene bliver det muligt at undersøge deres levesteder og indsamle informationer om deres særlige artspræg.

En sneleopard lever i gennemsnit 10-13 år. I nogle zoologiske haver kan de blive op til 17 år. Der er registreret sneleoparder i 12 lande i verden. De vidunderlige dyr anses for at være økologiske indikatorer. Lande, der huser sneleoparder, opfattes som økologisk uberørte og rene. Blandt de 12 lande i verden ligger Mongoliet på andenpladsen efter Kina målt på antallet af sneleoparder. Der er optalt flere end 1000 individer i vores land.

Det er meget vanskeligt at fastslå et præcist tal på disse dyr, fordi de foretrækker at leve i det skjulte. Mærkningen af dyrene er derfor en vigtig opgave, og vi vurderer på dette grundlag, at de lever i de bjergrige egne i Gov-Altai, Sydgobi, Khovd, Uvs, Bayan-Ölgii og Khangai. Siden 1960'erne har de ikke været set i Khövsgöl Aimag.

– Er sneleoparderne farlige for mennesker og husdyr? For eksempel siger man, at ulve er en dødelig trussel mod husdyr?

– Sammenlignet med ulve er sneleoparden mindre farlig, men i de senere år er de begyndt at angribe hyrdernes opholdssteder og husdyr. Da vi undersøgte sneleopardens ekskrementer, fandt vi ud af, at 70,3% af deres føde bestod af kød fra vilde geder og kun 20% fra får, husdyrgeder og småfugle.

Det er min opfattelse, at når dyrene nærmer sig hyrdernes opholdssteder, er det ikke for at jage husdyr, men har noget at gøre med klimaændringerne, med *zud* og med mangel på føde, når bjerggederne dør i stort tal.

– Kan De give en karakteristik af sneleopardens natur?

– Sneleoparder er vildkatter. De angriber aldrig mennesker som fx ulve gør. Tværtimod forsøger de at undvige og forsvinde. Jeg har studeret disse dyr i mere end 10 år. Der har været situationer, hvor jeg har stået ansigt til ansigt med dem i bjergene. De angriber aldrig først, men hvis man forsøger at fange dem eller skyde dem, angriber de for at forsvare sig.

Sneleoparderne lever i områder med høje bjerge, blandt klipper og

dybe bjerghuler, 2.500-5.000 meter over havets overflade. De føder 2-3 unger. Parringstiden begynder sidst i december og varer til ind i januar, og ungerne fødes i slutningen af maj. Vi har også undersøgt sneleopardens unger, deres vægt, hvor længe de er sammen med moren, og hvornår de begynder at få et selvstændigt liv.

– **Man siger, at hvis man krænker, skader eller dræber et dyr er det værst for én selv.**

– Ja, folk tror, at hvis man tager hævn over dem, vender en såret sneleopard tilbage og straffer én.

Sneleoparden har pletter på kroppen. Ved hjælp af disse pletter kan man udregne antallet og udbredelsen af dyrene. For at fange føden kan sneleoparden holde udgik i 3-4 dage, måske endda op til 7 dage, mens de beskytter føden mod andre dyr og fugle. De spiser rub og stub af det nedlagte bytte.

– **Er sneleoparden et stort dyr, hvad vejer den?**

– En hunleopard vejer 20-30 kg, de største hanleoparder 45-47 kg.

– **Ulvens indvolde anses for at være sunde. Hvad med sneleopard-**

dens? Har De hørt om illegal jagt på sneleoparder af denne årsag?

– Det udgør en trussel mod næsten alle vilde dyrearter. Sneleoparder slås ihjel for deres smukke skind, og deres knogler bruges – som jeg har hørt – i vidt omfang som ingrediens i traditionel medicin. Der er rapporter om, at sneleoparder er blevet jaget med henblik på illegal eksport til Kina.

– **Hvad med smittefaren?**

– Ifølge vores undersøgelse sidste år døde to leoparder uden nogen påviselig grund. Laboratorieprøverne viste, at et af dyrene døde af miltbrand, mens Instituttet for Veterinære Studier sagde, at dyret døde som følge af sår, det havde pådraget sig under en kamp om territorium med en anden sneleopard. En af mine venner, der arbejder i Veterinærinstituttet sagde, at vilde dyr aldrig pådrager sig miltbrand.

– **Dyrets levetid er kort. Hvordan dør de, når de bliver gamle?**

– Når de bliver gamle, bliver de ude af stand til finde føde. Andre dyr trænger sig ind på deres territorium. Gamle dyr dør i bjergene ude af stand til at røre sig eller gå på jagt.

– **Lever sneleoparder i grupper, hvor meget plads optager de?**

– Når de formerer sig, lever de i grupper. Når hunleoparden har født, fodrer hun ungerne i ca. 3 måneder. Så begynder hun at lære ungerne at jage, men bliver hos dem det første år. Hanleoparden forlader sin hun efter parringssæsonen.

Den 1 år gamle leopard følger efter de vilde geder højt oppe på de stejle bjergsider og fanger dem dér. Hanleoparden afmærker mere end 2000 km² og hunleoparden omkring 1000 km² som deres territorium. Når en leopard dør, overtager andre leoparder territoriet.

Sneleoparden jager tidligt om morgenen. Den afmærker sit territorium ved at skrabe i jorden med sine bagben og gøre jordbunden våd. Den tisser også på klipperne.

– **Jeg har hørt, at man gav ordre til at standse nedskydningen af sneleoparder med henblik på at undersøge dem.**

– Ja, der er korrekt. Sidste år gav ministeren for natur, miljø og turisme tilladelse til at skyde fire sneleoparder til forskningsformål. Der indløb kraftige protester fra WWF, Dyrenes Beskyttelsesfond og fra vores egen organisation.

– **Hvem var denne forsker?**

– Det var Amarsanaa fra Selskabet for Økologi og Biosfæresystemer. Han insisterede på at nedlægge fire leoparder for at undersøge dem. Vi mener derimod, at det er muligt at studere dyrenes kløer, hår, blod og spyt ved at indfange dem. For nuværende er det ikke nødvendigt at dræbe dyrene for at undersøge dem.

D. Dogsmaa
The Mongol Messenger
15(1084):9 – 13.04.12

Aktuelt

The Mongol Messenger
rapporterer:

Oyu Tolgoi 80% 25.05.12
Ved regeringens kabinetsmøde den 23. maj meddelte Mineral- og Energinminister D. Zorigt, at anlægsarbejdet på Oyu Tolgoi-minen er ca. 80% færdigt. Mineprojektet beskæftiger 18.773 medarbejdere, heraf er 12.354 eller 65,8% mongoler. Siden 2010 har OT-projektet underskrevet kontrakter for \$887 mio. med ca. 2.500 mongolske leverandører.

Efter Zorigts rapport pålagde kabinettet flere ministre og departementschefer at føre kontrol med OT's implementeringsproces og fastholde principperne for at overføre dele af Oyu Tolgoi-selskabets aktier i statslig eje.

Det blev ligeledes pålagt dem at følge op på principperne for at styrke selskabernes sociale ansvar, forstærke deres bidrag til landdistrikternes udvikling, at være transparente og åbne, at bruge indlandske firmaer som underleverandører og i det hele taget skabe passende rammer for selskabernes virke.

Rekordmange husdyr 22.06.12
Pr. 15. juni nåede den samlede bestand af husdyr i Mongoliet op 50 mio. dyr. I alt 14 mio. husdyr fødte 14,3 mio. unger. Det kunne Minister for Fødevarer, Landbrug og Letindustri T. Badamjunai meddele deltagerne i regeringens kabinetsmøde den 20. juni.

I øjeblikket regner man med, at omkring 1 mio. stykker kvæg vil føde ca. 600.000 kalve. Dermed vil Mongoliet opleve en samlet tilvækst på 15 mio. husdyr, hvilket er det største antal nogensinde.

I år vil der være 330.000 hektar jord under plov.

Parlamentsvalget 2012

Lederen af Det demokratiske Parti og landets nye statsminister, N. Altankhuyag, blev taget i ed den 9. august 2012. Han valgtes med et flertal af 72,4% af parlamentets medlemmer. Han står nu i spidsen for en koalitionsregering sammensat af partierne DP, MRFP/MNDP og CKGP.

65,4% af de 1,8 mio. stemmeberettede valgte torsdag den 28. juni deres nye parlament, Den store Statsforsamling. Samtidig stemte befolkningen i hovedstaden Ulaanbaatar om sammensætningen af den 45 medlemmer store borgerrepræsentation.

Først flere timer efter lukningen af valgstederne kunne partierne tage bestik af resultatet. Tendensen til, at Det demokratiske Parti (DP) havde vundet de fleste direkte mandater, bekræftedes i løbet af natten og den følgende dag. Det endelige resultat fra fem valgkredse forelå endnu ikke den 29. juni om aftenen.

Ifølge informationerne fra Den centrale Valgkommission kort efter kl. 17 den 29. fik DP 20 mandater, Det mongolske Folkeparti (MFP) 15, koalitionen Det mongolske revolutionære Folkeparti – Det mongolske nationaldemokratiske Parti (MRFP/MNDP) 4, mens 2 mandater gik til uafhængige kandidater. De sidste syv mandater var endnu ikke fordelt.

Lange afstande, dårligt vejr, afbrudte elforsyninger og omtælling forhindrede en rettidig overførsel af data fra fem valgkredse til den centrale server i Ulaanbaatar. Først om eftermiddagen den 30. juni kunne formanden for parlamentet, N. Luv-sanjav, offentliggøre resultatet af valget fra de manglende fem valgkredse.

Alligevel skal der foretages omvalg i mindst to valgkredse, da hhv. tredje- og andenpladserne ikke opnåede de krævede 28% af stemmerne.

Med 399.194 stemmer eller 35,32% lå DP foran MFP, der fik 353.830 eller 31,31% af stemmerne. Derefter fulgte koalitionen MRFP/MNDP med 252.077 stemmer eller 22,31%. Civilkurage Grønne Parti (CKGP) fik 62.310 eller 5,51% stemmer. De øvrige partier og forbund klarede ikke grænsen på 5%.

Tre uafhængige kandidater, herunder fagforeningsformanden S. Ganbaatar, blev valgt ind i parlamentet.

Som det så ud pr. 1. juli opnåede DP 22 mandater, MFP 19, MRFP/MNDP 4 og uafhængige 3 direkte mandater. De øvrige 28 pladser fordeltes over partilisterne, som herefter fik følgende antal mandater: DP 10 mandater, MFP 9, MRFP/MNDP 7 og CKGP 2.

Det samlede resultat af parlamentsvalget blev således, at DP har 32 medlemmer, MFP 28, MRFP/MNDP 11 og CKGP 2 medlemmer i det nye parlament. Hertil kommer de 3 uafhængige.

Renate Bormann

Neues aus der Mongolei

18.06.-01.07.12

De olympiske atleter marcherer fra sportspaladset til Sukhbaatarpladsen efter deres hjemkomst fra de olympiske lege i London.

5 olympiske medaljer

Den 16. august blev der arrangeret en velkomstceremoni for det nationale olympiske hold, der deltog i olympiaden i London 27. juli til 12. august. Præsident Ts. Elbegdorj modtog sportsfolkene i Statens Hus sammen med andre atleter, som tidligere har vundet medaljer ved olympiader og verdensmesterskaber.

Under ceremonien blev de informeret om den præsidentielle forordning, der giver medaljevindende atleter ret til en livslang månedlig ydelse fra staten.

På olympiadens sidste dag vandt den mongolske bokser N. Togtsogt en sølvmedalje i mændenes fluevægt, hvilket gjorde mongolerne meget stolte. Det var N. Togtsogts første deltagelse i en olympiade. I konkurrencen om guld blev han slået af Robeisy Ramirez fra Cuba med cifrene 14-17. I kampen om bronze slog han den russiske verdensmester Misha Aloyan.

Med sine kun 20 år blev N. Togtsogt den yngste atlet i Mongo-

liet, der har vundet en olympisk medalje.

De olympiske Sommerlege 2012 i London blev i det hele taget en stor succes for Mongoliet med 2 sølvmedaljer og 3 bronzemedaljer i idrætsgrenene boksning, judo og free-style brydning. Desuden var der mongolsk deltagelse i atletik, bueskydning, skydning og svømning.

Mongoliet kom dermed til at indtage pladsen som nr. 56 på listen over medaljevindere i sommerolympiaden 2012. Målt i forhold til indbyggerantallet blev det til en 7.-plads. [Danmark kom ind på plads nr. 29 og i forhold til indbyggerne en 10.-plads – red.].

N. Togtsogt vil få en præmie på 60 mio. tg. [ca. 250.000 kr.] og fra 1. januar 2013 en månedlig livslang ydelse på 3 mio. tg. [ca. 12.500 kr.].

The Mongol Messenger
33(1102):1,12 – 17.08.12

Enkhbayar: 4 års fængsel for korrup-tion

Den 2. august blev tidligere præsident og nuværende leder af Det mongolske revolutionære Folkeparti (MRFP) Enkhbayar Nambar af distriktsretten i Sukhbaatar idømt en fængselsstraf på 4 år for korrup-tion og magtmisbrug.

N. Enkhbayar blev bl.a. dømt for uretmæssigt at have tilegnet sig TV-udstyr doneret af *Agunshyo*, en japansk religiøs organisation til udbredelse af buddhismen i Mongoliet, samt underslæb i forbindelse med ejendommen *Hotel Urgoo*.

Han erhvervede også på illegal vis avisen *Ulaanbaatar Times* og Trykkerihuset i sin søsters firmas navn *Media Holding*. Han misbrugte tillige sin magt som præsident ved at tilegne sig \$3,4 mio. tilhørende virksomheden *Erdenet* i ledtog med direktøren for selskabet *Henlon*, J. Myagmarjargal.

I retten stod i alt fire personer tiltalt inklusive den tidligere præsident. Hans medanklagede, chefredaktøren for *Ulaanbaatar Times*, D. Chuluunbaatar, idømtes en fængselsstraf på 2,1 år og J. Myagmarjargal 3,6 år. Den sidst tiltalte blev frikendt.

Under retssagen afviste N. Enkhbayar alle anklagerne, idet han hævdede, at sagsøgerne fordrejede kendsgerningerne for at beklukke hans troværdighed. Pressen havde adgang til retssagen, og enkelte TV-kanaler, herunder TV9, transmitterede direkte fra retssalen.

Efter retssagen indkaldte MRFP til et pressemøde, hvor N. Enkhbayars advokat udtalte, at sagen var rent politisk, og at dommerne havde dømt N. Enkhbayar på baggrund af sladder. Han sagde også, at N. Enkhbayar vil appellere sagen.

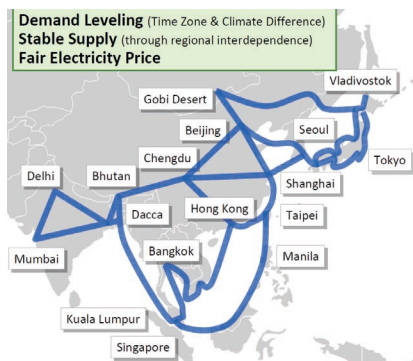
The Mongol Messenger
32(1101):5 – 10.08.12

Solcellestrøm fra Gobi

Sidste års atomkatastrofe i Fukushima har banet vejen for kræfter, der vil forcere udbygningen af vedvarende energier i Japan og andre dele af Asien. Sidste måned indgik *DESERTEC Foundation* således en samarbejdsaftale med den nye japanske organisation *Japan Renewable Energy Foundation* (JREF) om at udvikle en asiatisk pendant til et tilsvarende ambitiøst europæisk projekt.

Desertecs mål er at forsyne Europa med vedvarende energi fra Nordafrika og Mellemøstens ørkenområder. Og det koncept vil man nu overføre til de asiatiske lande.

Hvor det i det oprindelige projekt primært er Sahara, der skal være kilden til grøn strøm, så sætter man i Asien sin lid til Gobi-ørkenen. Det over 1 mio. kvadratkilometer store område i Centralasien anses for at være en af verdens bedste kilder til produktion af solenergi, og det rum-

mer også gode forudsætninger for vindkraft.

Det amerikanske *National Renewable Energy Laboratory* (NREL) anslår, at de mongolske stepper har potentiale til at generere over 2.600 GW ydelse fra vedvarende energier. Planen er, at energien transporteres ud til asiatiske storbyer og industricentre via *Asian Super Grid*, som bliver et fremtidigt net af HVDC-forbindelser, der skal forbinde Mongoliet, Kina, Japan,

Korea, Rusland og eventuelt også Vietnam, Thailand, Laos, Cambodja og Myanmar [HVDC = højspændingsjævnstrøm – red.].

Sådan ser ideen ud på papiret. Men ser man på de faktiske forhold i Asien, synes vejen til et ørkenstrøm-mekka og super-elnet at være både lang og stenet. Mongoliets aktuelle energi-output ligger ifølge NREL på kun 878 MW, svarende til et enkelt mellemstort kulkraftværk. Der skal altså investeres massivt, før produktionen når eksportniveau.

Noget lignende gælder for HVDC-nettet, som ligeledes er i et meget tidligt stadie – hvis man ser samlet på de lande, der tænkes involveret i projektet.

Kina ligger længst fremme i udviklingen, bl.a. med den 1.418 kilometer lange forbindelse mellem Yunnan og Guangdong og den 2.100 kilometer lange forbindelse mellem Jinping og Sunan, der er under opførelse.

Michael Reiter
ing.dk – 27.04.12

Kinesisk mur genopdaget

En ekspedition til Mongoliet hævder, at et gammelt voldanlæg opbygget af jord og træ i Gobi-ørkenen er en del af den kinesiske mur. Forskerne siger, at anlægget, der er kendt under navnet »Genghis Khans Mur« ikke blev opført for at holde gazellerne inde, som det påstås i nogle historiebøger.

Ekspeditionen blev ledet af den britiske forsker, William Lindesay, som siger: »Hvis jeg ser på Kina-kortet og på Han-dynastiets Store Mur nær den mongolske grænse, og vi så sammenligner med det mongolske kort med Genghis Khans

mur, synes de to at hænge sammen ligesom to brikker i et puslespil.«

Lindesay stod i spidsen for et hold på syv personer, der fik en sjælden mulighed for at undersøge voldresterne i det spærrede grænseområde i den sydlige del af Mongoliet. Han siger, at han har fundet konstruktive ligheder med muren opført under Han-dynastiet.

»Når de fleste turister kommer til Kina, tager de ud og ser muren tæt ved Beijing. Det er Kinas nyeste del af muren, bygget under Ming-dynastiet for ca. 500 år siden«, siger han. »Men der har faktisk tidligere

eksisteret mindst 14 andre mure. Desuden havde Kinas gamle imperier ikke nødvendigvis den samme udstrækning som i dag, så der er mulighed for stadig at finde rester af disse antikke mure i nabostaterne.«

Lindesay beretter om sine fund i den kinesiske udgave af *National Geographic Magazine* (www.tinyurl.dk/35060). Han håber, at undersøgelsen vil bidrage til en øget viden om befolkningerne i både Kina og Mongoliet.

»Kineserne er meget stolte af deres 'Store Mur'. Men mongolerne er lige så stolte. Der skal et stort folk til for at få nogen til at opføre en 'Stor Mur'.«

Australia Network News
29.02.12

Mongolia 'Cultural Days' organized in Denmark

From June 24 to July 1, Mongolia's culture days ran in Lemvig, Denmark. In recent years, Mongolian N. Gansukh's family, who lives in Denmark, organized the cultural days with support from the 'Mongolian Friends' Community.

Beginning this year, the week-long activity expanded with the erecting of six Mongolian gers, displaying photo and painting exhibitions, organizing a concert by Mongolia's folk band 'Khan Bogd' and holding a fashion show of clothes made from Mongolian cashmere, camel wool and yak wool.

The opening ceremony was attended by B.Enkhmandakh, Ambassador of Mongolia to Denmark who reported some news about Mongolia and thanked N.Gansukh and his spouse B.Nandansan for organizing the culture days and promised that the Embassy of Mongolia will help and support running the activities in future.

Danish citizens experience Mongolia ger and cultural performances during the Naadam events

I slutningen af juni arrangerede 'Foreningen Mongolernes Venner' mongolsk kulturuge ved Bovbjerg Fyr ved Lemvig. Ved åbningsfesten, som også medlemmerne af Dansk Mongolsk Selskab var inviteret til, deltog den mongolske ambassadør B. Enkhmandakh. Der var opstillet tre ger, som dannede rammen om en fotoudstilling, modeshow, dans og musik. Ensemblet 'Khan Bogd', der består af 7 unge talentfulde musikere, gav i begyndelsen af juli koncerter i København. Nyheden om arrangementet nåede helt til Ulaanbaatar!

Usædvanligt mange mongoler besøgte Danmark i sommer

Vores mongolske samarbejdspartnere på studietur

Mødet med vores mongolske samarbejdspartnere i Mongolsk Dansk Selskab og Socialt Partnerskabsnetværk den 20. juni blev en god oplevelse for de fremmødte medlemmer. Der blev budt på interessante oplæg og hyggeligt samvær. To af tidens populære mongolske sangere, Naran og Gankhuyag, optrådte med deres musik, mens forsamlingen hyggede sig med lidt snack og et glas mongolsk vodka. Mødet, der blev optaget af damen i rødt, balletdanseren Batgerel, vil indgå i

en TV-serie om Europa, som bliver udsendt i Mongoliet senere på året.

Gruppen, der bestod af 8 personer, besøgte i løbet af ugen danske bistandsorganisationer for at udveksle erfaringer. Desuden var der planlagt et righoldigt program af både repræsentativ og kulturel art.

Et af højdepunkterne var besøget på bofællesskabet *Munksøgård* ved Roskilde, hvor de mongolske gæster oplevede en smuk sankthansaften med lam og pølser på grillen og bål og fællessang i marken. JK

Fra Indre Mongoliet fik Danmark besøg af to meget forskellige musikgrupper. Øverst ses tre medlemmer af ensemblet 'Chaoer' fra Konservatoriet i Hohhot, som gav en smuk klassisk-mongolsk koncert i Vartov i København 12. juli. Foto: Jan Koed

Nederst optræder 'Ajinaï' band ved en intimkoncert i bogcafeen 'Tranquebar' i København 10. august. Rockgruppen gav også koncert i Aalborg, Aarhus og Odense. Foto: Anita Garbers

DMS nyt

MEDLEMSMØDER

Foredragsholderen inden løbet blev skudt i gang.

- Medlemsmøde 115

Lørdag den 29. september kl. 15-17

Medborgerhuset, Danasvej 30B, 2., Fr.berg

Bedre sent end aldrig

Hvorfor meldte jeg mig i efteråret 2008 til en »kvik lille rejse« til hest 1000 km tværs gennem Mongoliet? Efter at have levet mere end halvdelen af mit liv havde jeg *ikke* planlagt at skulle prøve grænser af. Men jeg havde altid gerne villet besøge Mongoliet, og findes der mon noget bedre end at mærke friheden ved at rejse gennem denne enorme uspolerede vildmark på hesteryg og få lejlighed til at være sammen med nomaderne?

Med disse ord indledte **John Munro** i Ger 80 beretningen om sit eventyr på hesteryg tværs gennem Mongoliet. Mød forfatteren og hør hans beretning om det spektakulære hestevæddeløb.

Brev fra Norge

Vi har en plan om å gi selvhjelpsgrupper muligheten til å utnytte sin egen ull ved å gi dem 14 dagers kurs i spinning på rokk. Vi samler inn rokke - både intakte og noen som må repareres.

Fint om eieren selv vil bli med på *Maratonspinning fra Moskva til Ulaanbaatar*. Vi spinner på skift hele veien og prøver samtidig å sette *Guinness Record*.

Du kan bli med om du ikke har rokk også.

Meld deg til **Kirsten Julie Smådahl** på email: kirstjulie@gmail.com

Se mer om turen i 2013 på www.juliedesign.org

Hilsen Kirsten Julie

- Medlemsmøde 116

Lørdag den 10. november kl. 15-17

Medborgerhuset, Danasvej 30B, 2., Fr.berg

Rensdyrfolket i Øst

Tsaatan-folket er et unikt nomadefolk i det nordligste Mongoliet. Klempt op imod grænsen til Rusland, hvor folket igennem årtusinder har boet. Tsaatan-folket lever i symbiose med deres rensdyr, afskåret fra den omkringliggende verden.

I sommeren 2011 besøgte jeg Tsaatan-folket. Jeg boede og levede med dem i 3 uger for at dokumentere deres livsstil og historier til bogen *Rensdyrfolket i Øst*. Foredraget er et oplevelsesbaseret foredrag, der tager jer med ud i den mongolske taiga med alle jeres sanser – fantastiske billeder, video, lyd, duft og meget meget mere...

Rasmus Degnbol er 29-årig selvstændig reklame- og kunstfotograf. Læs mere om rejsen og bogen i dette nummer af Ger. Du har mulighed for at købe et signeret eksemplar af bogen til favørprisen 299 kr. Samtidig donerer du 125 kr. til indkøb af nye rensdyr til nomaderne.

15 års Socialt Partnerskab

Det er nu 15 år siden, at Dansk Mongolsk Selskab tog initiativ til at hjælpe socialt udsatte børn og familier i Mongoliet ud af fattigdom og armod. For at markere jubilæet, gøre status over de indvundne erfaringer og sikre partnerskabets fortsatte fremdrift afholdtes den 7. september en heldagskonference i Hotel Chinggis Khaan i Ulaanbaatar. Konferencen var arrangeret af Dansk Mongolsk Selskab, Mongolsk Dansk Selskab og Socialt Partnerskabsnetværk SPN. Fra åbningen af konferencen ses Jan Koed med tolk, prof. B. Khuldorj og J. Elbegsaikhan. Mere om konferencen i næste nummer af Ger.

Foto: Anita Garbers

Afsender:
Dansk Mongolsk Selskab
c/o Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby